

hebben, begint men bij ons al te spreken van „Sanatoria voor toringlijders”, en dit gebeurt niet alleen door het publiek, het leger, waarvan wij in hygiënisch opzicht de voorhoede moeten zijn, dit gebeurt telkens en telkens door artsen, ook in de medische literatuur.

Mogen wij medici medehelpen tot het in stand houden van een begripsverwarring, die medisch een fout en sociaal een gebrek aan tact is?

Davos-Platz, 13 Febr. 1899.

H. J. A. VAN VOORVELD.

VROUWELIJKE ASSISTENTEN IN DE GASTHUIZEN TE AMSTERDAM.

Blijkens het verslag der Raadszitting van 8 Februari heeft de Heer voûtre de meening uitgesproken, „dat, nu de Wet toelaat, dat er zullen zijn vrouwelijke artsen en doctoren, en nu dezen krachtens de Wet gelijke rechten hebben, het niet gewenscht is, dat de Raad aan de vrouwelijke artsen ont-„houdt datgene, waarop zij aanspraak hebben krachtens de bevoegdheid, „haar door de Wet toegekend”.

Het wil mij schijnen, dat het geachte raadslid niet bijzonder gelukkig is geweest in de formulering zijner meening. Geen enkele Wetsbepaling toch kan ooit aan vrouwelijke artsen ook maar de minste aanspraak toekennen op de vervulling van zekere gemeentelijke betrekkingen te Amsterdam. De verworven titel geeft haar geen andere bevoegdheid dan die tot uitoefening der geneeskunde, en verkort in geen deele het recht van deze gemeente, om den dienst in haar gasthuizen te regelen op de wijze, die zij het geschiktst acht.

Het komt mij voor, dat Burgemeester en Wethouders zich op een zeer juist standpunt hebben gesteld, toen zij de vraag des Heeren voûtre in de eerste plaats hebben getoetst aan de belangen van den gasthuisdienst. Steunend op het oordeel der gezamenlijke gasthuis-autoriteiten hebben zij zich tegen de benoeming van vrouwelijke assistenten verklaard, indien niet vooraf de gasthuizen aan een reorganisatie werden onderworpen. Als bezwaar werd met name de Wachtkamerdienst genoemd.

Ik, die gedurende verscheidene jaren dezen dienst in het Binnen-Gasthuis heb vervuld, heb met de grootste belangstelling en, laat ik er bijvoegen, met de grootste bevreemding de lotgevallen van dit bezwaar in de Raadszitting gevolgd. Wij hebben een discussie over het vrouwenvraagstuk, over de gelijkstelling van beide sexen genoten, die aan belangrijkheid de beste congresbijeenkomsten tijdens de Vrouwentoonstelling evenaarde. Doch daarbij schijnt het belangrijke feit geheel op den achtergrond te zijn gebleven, dat de Gasthuis-Directeuren en de Commissie over de gasthuizen éénstemmig waren geweest in hun afwijzend advies. En daar men toch moeilijk kan aannemen, dat het beheer der gasthuizen in handen van louter verstokte conservatieven berust, zoo is bevreemding alleszins gewettigd, dat het oordeel dezer uitsluitend bevoegden zoo goed als geen aandacht is waardig gekeurd.

De Wachtkamerdienst (mijn persoonlijke ervaring bepaalt zich tot het Binnen-Gasthuis) is een der eigenaardigste en meest zonderlinge geneeskundige betrekkingen. Men moet hem hebben meegemaakt, om te weten, dat Mej.

VAN TUSSENBROEK ongelijk zou kunnen hebben, wanneer zij meent, dat „het „ergste wat er alzoo kan voorkomen is een man in kennelijken staat, die „bij een vechtpartij is verwond”.

Erger — met het oog op de vrouwelijke dokter, die midden in den nacht voor deze zaak door den wachtkamerbroeder uit den slaap wordt gewekt — is bijv. het geval van een half ontnuchterd jongmensch, die, ontwaakt ter plaatse waar hij zich niet te slapen had moeten leggen, door pijn en angst naar het gasthuis wordt gedreven en waarbij repositie van paraphimosis onmiddellijk noodig is. Dit voorbeeld moge volstaan, om de ongeschiktheid van jonge vrouwen voor den Wachtkamerdienst aan te toonen. Ik deel volkomen de opvatting, dat hier niet de „kieschheid” voor de vrouwelijke dokter een bezwaar zou zijn, om helpend op te treden. Het kieschheidsbezwaar schuilt bij den patiënt, die aan een eerbaar meisje in zulk een geval de noodzakelijke inlichtingen onmogelijk verschaffen kan. In de Raadszitting heeft de Heer HOOGLANDT dit bezwaar uitgesproken. Weliswaar moeten ook vrouwen zich laten behandelen door een mannelijken arts, doch hieraan, meende hij, is men sedert eeuwen gewoon. Zal men de mannen, vraagt hij, kunnen dwingen zich door een vrouwelijke arts te laten behandelen? Het antwoord op deze vraag moet naar mijn meening ontkennend luiden. Zeer zeker is de quaestie niet zoo eenvoudig als de Heer GERRITSEN meende toen hij opmerkte, „dat indien het behandelen van mannen voor vrouwelijke „medicae zoo moeilijk is, het in niet mindere mate moeilijk moet zijn voor „den mannelijken medicus om vrouwen te behandelen”, een opmerking die ongetwijfeld van een zeer radicale opvatting in het vrouwenvraagstuk getuigt; doch die, naar ik geloof, den toets eener wetenschappelijke kritiek moeilijk kan doorstaan.

Het aangehaalde geval moge tevens een voorbeeld zijn van een ziekte, die een jonge vrouw niet behandelen *kan*. Een ander voorbeeld is de *retentio urinae*, die zoo dikwerf in de wachtkamer door middel van katheters en bougies moet worden verholpen en waar eveneens *het feit, dat een vrouw helpend gaat optreden, de oorzaak zou zijn van het mislukken der behandeling*. Sapienti sat. Overigens kan ik gevallen mededeelen waarin deze proef is genomen en het bedoelde wansucces niet is uitgebleven.

Deze ziekten kunnen ook op de ziekenzalen niet door vrouwen worden behandeld. Voor de venereologie is dit zonder meer duidelijk. Ook machtigden mij de beide chirurgische Hoogleraren aan onze Universiteit tot de verklaring, dat naar hun meening een aantal chirurgische ziekten bij mannen niet door vrouwelijke artsen kunnen worden behandeld, en dat de verpleegstersdienst — in de venereologische kliniek ten eenenmale verwerpelijk — ook op de chirurgische mannezalen diensten van de doktoren noodig maakt, die door verpleegsters, wijl zij vrouwen zijn, niet kunnen worden verricht. De vrouwenbeweging is tegenwoordig in het volle stadium der politiek. Vandaar die ongelukkige overdrijving, waaraan ook haar meest begaafde voorstandsters niet ontkomen, en die voor den werkkring der vrouw geen grenzen meer doet erkennen. Op het bestaan van zulke grenzen heb ik in deze regelen de aandacht willen vestigen. Voor den geneeskundigen dienst op vele mannezalen zijn vrouwen ongeschikt; voor den wachtkamer-

dienst met zijn nachtelijke dronkemans-tooneelen zijn zij ten eenenmale onmogelijk.

Het moge overbodig zijn, hier te verklaren, dat voor zoo menig ander onderdeel der geneeskundige praktijk de vrouwen ook door mij als gewenschte collegae met vreugde worden begroet. Van harte juich ik toe al wat er gedaan kan worden, om de eigenaardige bezwaren, die voor haar de geneeskundige vorming oplevert, te verkleinen en uit den weg te ruimen. Wil de stad Amsterdam aan de dames, die aan haar Universiteit den artstittel hebben verworven, de gelegenheid schenken zich als gasthuis-dokter verder te bekwamen, ik zal er mij ten zeerste over verheugen. Het spreekt echter vanzelf dat voor deze stad de gasthuis-dienst het eerste, de voortgezette opleiding der dames-artsen slechts een tweede belang is. Daarom juist heeft de Raadsdiscussie in Gasthuiskringen zoo gróote bevreemding gewekt, wijl de bezwaren der Gasthuis-autoriteiten, die men daar als volkomen gegrond erkent, geheel zijn verontachtzaamd. Naar mijn meening ware de juiste weg, om voor vrouwen het assistentschap in de gasthuizen te openen, geweest een verzoek aan Burgemeester en Wethouders om opgave van de maatregelen en de daaraan verbonden kosten, die een noodzakelijke reorganisatie van den Gasthuisdienst zou vereischen.

Daarbij zal dan nog wel meer komen kijken dan het inrichten van twee afzonderlijke wachtkamers. Het logies van de wachtkamer-doctores, het samenwonen van een aantal ongehuwde mannelijke en vrouwelijke artsen onder het groote gasthuisdak en andere zaken zouden heel wat veranderingen in den dienst noodig maken. Dit durf ik, alleen reeds om het bestaande verbod aan de verpleegsters om ooit een doctorskamer te betreden, een verbod dat niet zonder gegronde vrees is ingesteld, wel met gerustheid voorspellen.

Intusschen is met goeden wil een regeling ongetwijfeld te vinden. Ik zou haar met warmte toejuichen. Doch die regeling moet eerst worden tot stand gebracht. Bij den tegenwoordigen gasthuisdienst zijn vrouwelijke assistenten niet op haar plaats.

Amsterdam, 19 Febr. 1899.

H. BURGER.

Het komt mij voor dat Prof. FOKKER's artikel in dit nummer in gebreke blijft zijn houding tegenover de serum-therapie en tegenover de bacteriologie te rechtvaardigen.

I. Prof. FOKKER vestigt de aandacht op mijn zinsnede: „wij hebben hier en „daar gegevens, die zeer voor de serum-therapie pleiten” en geeft te kennen dat zijn meening: „de door de vrienden van het serum gepubliceerde resultaten zijn niet zeer evident” niet *heel veel* van mijn conclusie verschilt. In het geheel echter van mijn betoog beschouwd, doet de geciteerde zinsnede anders. Ik heb haar niet geschreven als résumé, zooals het citaat al licht zou doen denken. Een résumé van mijn artikel — dat weet de Heer FOKKER wel — zou veeleer luiden: „Wij hebben vele gegevens aangevoerd gevonden, „die wij niet kunnen accepteren. Misschien zijn de gunstige berichten, die „zij geven wel een uitvloeisel van de serum-therapie, maar er zijn bronnen